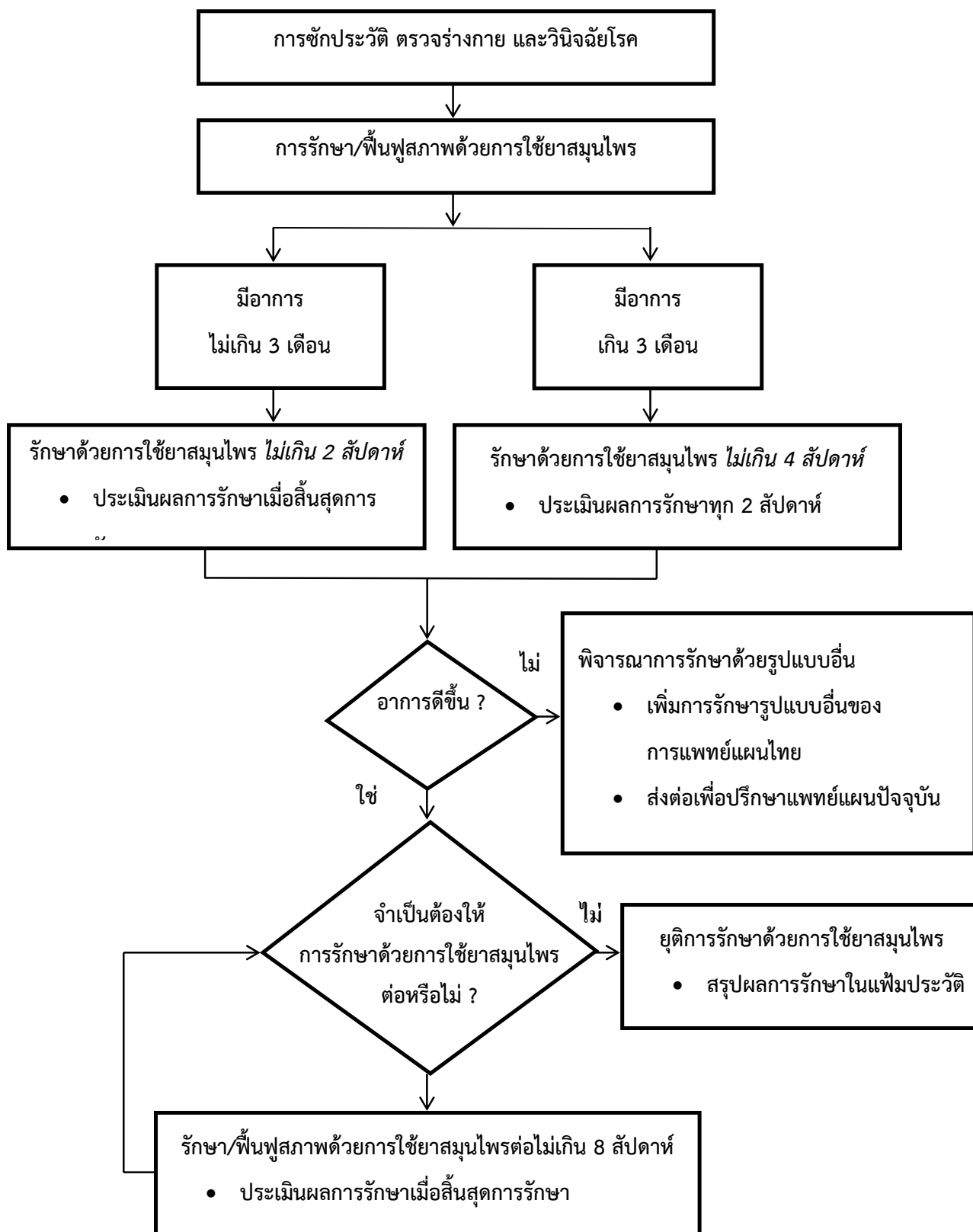

ภาคผนวก 1

การใช้ยาสมุนไพร

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง
 แผนภูมิที่ 1 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยด้วยการใช้ยาสมุนไพร

ข้อมูลการใช้ยาสมุนไพร

1. ยาในบัญชียาหลักแห่งชาติ

กลุ่มที่ 1 บัญชียาจากสมุนไพรที่มีการใช้ตามองค์ความรู้ดั้งเดิม

(1) ยาหอมเทพจิตร

ชื่อยา	ยาหอมเทพจิตร
รูปแบบยา	ยาผง ยาเม็ด (200 มิลลิกรัม/เม็ด)
ข้อบ่งใช้	1.แก้ลมกองละเอียด ได้แก่ อาการหน้ามืด ตาลาย สวิงสวาย (อาการที่รู้สึกใจหวิววิงเวียน คลื่นไส้ ตาพร่าจะเป็นลม) ใจสั่น 2.บำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื้น(ทำให้สุขใจ สบายใจ อารมณ์แจ่มใส คลายเครียด)
ขนาดและวิธีใช้	ชนิดเม็ด ครั้งละ 5-7 เม็ด (1-1.4 กรัม) เมื่อมีอาการ ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง ชนิดผง ครั้งละ 1 — $1\frac{1}{2}$ ช้อนชา (1-1.4 กรัม) ละลายน้ำสุก 2-4 ช้อนโต๊ะ เมื่อมีอาการ ไม่ควรเกินวันละ 3 ครั้ง
ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้ในเด็กทารก
ข้อควรระวัง	- ระวังการรับประทานยาเกินขนาดในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต และทางเดินปัสสาวะ เนื่องจากอาจเกิดพิษจากการบูร - ระวังในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้ - การรับประทานเกินขนาด อาจมีอาการใจสั่น เนื่องจากตำรับยามีผลต่อระบบทางเดินหายใจและหลอดเลือด
อาการไม่พึงประสงค์	ยังไม่มีรายงาน
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(2) ยาหอมนวโกฐ

ชื่อยา	ยาหอมนวโกฐ
รูปแบบยา	ยาผง ยาเม็ด (200 มิลลิกรัม/เม็ด)
ข้อบ่งใช้	1. แก่ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ในผู้สูงอายุ 2. แก่ลมปลายไข้ (หลังจากไข้แล้วยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด อ่อนเพลีย)

ขนาดและวิธีใช้**ชนิดผง**

ครั้งละ 1-2 ช้อนชา ละลายน้ำกระสาย 2-4 ช้อนโต๊ะ ทุก 3 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ วันละไม่เกิน 3 ครั้ง

ชนิดเม็ด

ครั้งละ 5-10 เม็ด ละลายน้ำกระสาย 2-4 ช้อนโต๊ะ ทุก 3 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ วันละไม่เกิน 3 ครั้ง

น้ำกระสายยาที่ใช้

- กรณีแก้ลมวิงเวียน คลื่นเหียน อาเจียน (ลมจุกแน่นในอก) ในผู้สูงอายุใช้น้ำลูกผักชี (15 กรัม) หรือเทียนดำ (15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา
- กรณีแก้ลมปลายไข้ (หลังจากฟื้นไข้แล้วยังมีอาการ เช่น คลื่นเหียน วิงเวียน เบื่ออาหาร ท้องอืด อ่อนเพลีย) ใช้ก้านสะเดา (33 ก้าน หรือ 15 กรัม) ลูกกระดอม (7 ลูก หรือ 15 กรัม) และบอระเพ็ด (7 องคุลีหรือ 15 กรัม) ต้มเป็นน้ำกระสายยา
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำสุกแทน

ข้อห้ามใช้

ยังไม่มีข้อมูล

ข้อควรระวัง

-ระมัดระวังการใช้ยาในผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้
- ระมัดระวังการใช้ยาในสตรีมีครรภ์ ไม่ควรใช้ติดต่อกันเกิน 5 วัน

อาการไม่พึงประสงค์

ไม่มีรายงาน

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(3) ยาเหลืองปิดสมุทร**ชื่อยา**

ยาเหลืองปิดสมุทร

รูปแบบยา

ยาเม็ด(100 มิลลิกรัม/เม็ด)

ข้อบ่งใช้

บรรเทาอาการท้องเสียชนิดที่ไม่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น อุจจาระไม่เป็นมูก หรือมีเลือดปนและท้องเสียชนิดที่ไม่มีไข้

ขนาดและวิธีใช้**ผู้ใหญ่**

ครั้งละ 10 เม็ด (1 กรัม) ละลายน้ำกระสายยา 2-4 ช้อนโต๊ะ
ทุก 3-5 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็กอายุ 3-5 เดือน

ครั้งละ 2 เม็ด(200 มิลลิกรัม) ละลายน้ำกระสายยา 1-2 ช้อนโต๊ะ
ทุก 3-5 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็กอายุ 6-12 เดือน

ครั้งละ 3-4 เม็ด(300-400 มิลลิกรัม) ละลายน้ำกระสายยา 1-2 ช้อนโต๊ะ
ทุก 3-5 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง

เด็กอายุ 1-2 ปี

ครั้งละ 5-7 เม็ด(500-700 มิลลิกรัม) ละลายน้ำกระสายยา 1-2 ช้อนโต๊ะ

ทุก 3-5 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- ใช้น้ำเปลือกลูกทับทิมหรือเปลือกแคต้มกับน้ำปูนใสเป็นน้ำกระสายยา สำหรับเด็กเล็กให้บดผสมกับน้ำกระสายยา ใช้รับประทานหรือกวาดก็ได้
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำสุกแทน

ข้อห้ามใช้

ยังไม่มีข้อมูล

ข้อควรระวัง

ใช้ไม่เกิน 1 วัน หากอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์

อาการไม่พึงประสงค์

ไม่มีรายงาน

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(4) ยาประสะไพล

ชื่อยา

ยาประสะไพล

รูปแบบยา

ยาผง

ข้อบ่งใช้

1. ระดูมาไม่สม่ำเสมอหรือมาน้อยกว่าปกติ
2. ขับน้ำคาวปลาในสตรีหลังคลอดบุตร

ขนาดและวิธีใช้

กรณีระดูมาไม่สม่ำเสมอหรือมาน้อยกว่าปกติ

ครั้งละ 1 ช้อนชา (1 กรัม) ละลายน้ำสุก 2-4 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

เป็นเวลา 3-5 วัน เมื่อระดูมาให้หยุดรับประทาน

กรณีขับน้ำคาวปลาในสตรีหลังคลอดบุตร

ครั้งละ 1 ช้อนชา (1 กรัม) ละลายน้ำสุก 2-4 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

เป็นเวลา 15 วัน ให้หยุดรับประทาน

- สตรีมีครรภ์ห้ามรับประทาน

- สตรีที่มีระดูมากกว่าปกติห้ามรับประทาน

- ควรระมัดระวังการใช้ยาเกินขนาดในผู้ป่วยโรคตับเนื่องจากยามีการบูรเป็นส่วนใหญ่ประกอบ

- กรณีระดูมาไม่สม่ำเสมอหรือมาน้อยกว่าปกติ ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 2 เดือน

- กรณีขับน้ำคาวปลาในสตรีหลังคลอดบุตร ไม่ควรใช้ติดต่อกันนานเกิน 15 วัน

อาการไม่พึงประสงค์

ไม่มีรายงาน

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(5) ยาแก้ไข้หำราก

ชื่อยา	ยาแก้ไข้หำราก
รูปแบบยา	ยาผง ยาเม็ด (300 มิลลิกรัม/เม็ด)
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการไข้
ขนาดและวิธีใช้	<p>ชนิดผง</p> <p>ผู้ใหญ่</p> <p>ครั้งละ $1 - 1\frac{1}{2}$ ช้อนชา (1-1.5 กรัม) ละลายน้ำสุก 2-4 ช้อนโต๊ะวันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ</p> <p>เด็กอายุ 6-12 ปี</p> <p>ครั้งละ $\frac{1}{2} - 1$ ช้อนชา (500 มิลลิกรัม – 1 กรัม) ละลายน้ำสุก 1-2 ช้อนโต๊ะวันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ</p> <p>ชนิดเม็ด</p> <p>ผู้ใหญ่</p> <p>ครั้งละ 3-5 เม็ด (๙00 มิลลิกรัม-1.5 กรัม) วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ</p> <p>เด็กอายุ 6-12 ปี</p> <p>ครั้งละ 2-3 เม็ด (600-๙00 มิลลิกรัม) วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร เมื่อมีอาการ</p>
ข้อห้ามใช้	ยังไม่มีข้อมูล
ข้อควรระวัง	หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันในเด็ก และ 7 วันในผู้ใหญ่ แล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์
อาการไม่พึงประสงค์	ไม่มีรายงาน
ข้อมูลเพิ่มเติม	สูตรที่มีใช้ทั้งประดู่หรือใช้ระหว่างมีประจำเดือน แนะนำให้ใช้ยาจันทน์ลีลาเป็นลำดับแรก

(6) ยาเขียวหอม

ชื่อยา	ยาเขียวหอม
รูปแบบยา	ยาผง
ข้อบ่งใช้	<ol style="list-style-type: none"> 1.บรรเทาอาการไข้ ร้อนใน กระหายน้ำ 2. แก้พิษหัด พิษสุกใส (บรรเทาอาการไข้จากหัดและสุกใส)
ขนาดและวิธีใช้	<p>ผู้ใหญ่</p> <p>ครั้งละ 1 ช้อนชา (1 กรัม) ละลายน้ำกระสายยา 2-4 ช้อนโต๊ะ ทุก 4-6 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ</p>

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง

เด็กอายุ 6-12 ปี

ครั้งละ $\frac{1}{2}$ ช้อนชา (500 มิลลิกรัม) ละลายน้ำกระสายยา 1-2 ช้อนโต๊ะ
ทุก 4-6 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

น้ำกระสายยาที่ใช้

- กรณีบรรเทาอาการไข้ ร้อนใน กระหายน้ำ ใช้น้ำสุก หรือน้ำดอกมะลิ เป็นน้ำกระสายยา
- กรณีแก้พิษหัด พิษสุกใส ละลายน้ำรากผักชีต้มเป็นกระสายยา ทั้งรับประทานและชโลม

หมายเหตุ

การชโลมใช้ยาผงละลายน้ำ 1 ต่อ 3 แล้ว ชโลม (ประพรม) ทัวตามตัว บริเวณที่ตุ่มใสยังไม่แตก

ข้อห้ามใช้

ยังไม่มีข้อมูล

ข้อควรระวัง

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก
- กรณีบรรเทาอาการไข้ ร้อนใน กระหายน้ำ หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วัน ในเด็ก และ 7 วันในผู้ใหญ่ แล้วอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์
- กรณีแก้พิษหัด พิษสุกใส หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 15 วัน แล้วอาการไม่ดีขึ้น ควรปรึกษาแพทย์

อาการไม่พึงประสงค์

ไม่มีรายงาน

ข้อมูลเพิ่มเติม

ในทางการแพทย์แผนไทยแนะนำให้ผู้ป่วยหัด สุกใส ห้ามรับประทานอาหาร ทะเลไข และน้ำเย็น เนื่องจากผิดสำแดง (ทำให้หัด สุกใส หลบใน)

(7) ยาจันทน์ลีลา

ชื่อยา

ยาจันทน์ลีลา

รูปแบบยา

ยาแคปซูล (ผงยา 250 มิลลิกรัม/แคปซูล และ 500 มิลลิกรัม/แคปซูล)
ยาผง และยาเม็ด (500 มิลลิกรัม/เม็ด)

ข้อบ่งใช้

บรรเทาอาการไข้ตัวร้อน ไข้เปลี่ยนฤดู

ขนาดและวิธีใช้

ชนิดแคปซูล (ผงยา 250 มิลลิกรัม)

ผู้ใหญ่

ครั้งละ 4-8 แคปซูล (1-2 กรัม) ทุก 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็กอายุ 6-12 ปี

ครั้งละ 2-4 แคปซูล (500 มิลลิกรัม-1 กรัม) ทุก 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง

ชนิดแคปซูล (ผงยา 500 มิลลิกรัม)

ผู้ใหญ่

ครั้งละ 2-4 แคปซูล (1-2 กรัม) ทุก 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็กอายุ 6-12 ปี

ครั้งละ 1-2 เม็ด/แคปซูล (500 มิลลิกรัม-1 กรัม) ทุก 4 ชั่วโมง
เมื่อมีอาการ

ชนิดผง

ผู้ใหญ่

ครั้งละ 1-2 ช้อนชา (1-2 กรัม) ละลายน้ำสุก 2-4 ช้อนโต๊ะ
ทุก 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6-12 ปี

ครั้งละ $\frac{1}{2}$ – 1 ช้อนชา (500 มิลลิกรัม - 1 กรัม) ละลายน้ำสุก
1-2 ช้อนโต๊ะ ทุก 4 ชั่วโมง เมื่อมีอาการ

ข้อห้ามใช้

ยังไม่มีข้อมูล

ข้อควรระวัง

- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก
- หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันในเด็ก และ 7 วันในผู้ใหญ่ แล้วอาการไม่ดีขึ้น
ควรปรึกษาแพทย์

อาการไม่พึงประสงค์

ไม่มีรายงาน

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(8) ยาประสะมะแว้ง

ชื่อยา

ยาประสะมะแว้ง

รูปแบบยา

ยาเม็ด (200 มิลลิกรัม/เม็ด)

ข้อบ่งใช้

บรรเทาอาการไอ มีเสมหะ ทำให้ชุ่มคอ ช่วยขับเสมหะ

ขนาดและวิธีใช้

ละลายน้ำมะนาวแทรกเกลือรับประทานหรือใช้อม

ผู้ใหญ่

ครั้งละ 5-7 เม็ด (1-1.4 กรัม) เมื่อมีอาการ

เด็ก อายุ 6-12 ปี

ครั้งละ 1-2 เม็ด (200-400 มิลลิกรัม) เมื่อมีอาการ

ข้อห้ามใช้

ยังไม่มีข้อมูล

ข้อควรระวัง

- ไม่ควรใช้ติดต่อกันเกิน 15 วัน หากอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์
- ในผู้ป่วยที่ต้องจำกัดการใช้เกลือ ไม่ควรใช้น้ำมะนาวแทรกเกลือ

อาการไม่พึงประสงค์

ยังไม่มีรายงาน

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(9) ขมิ้นชัน

ชื่อยา

ขมิ้นชัน (*Curcuma longa* L. , *Curcuma domestica* Valetton (ชื่อพ้อง))

รูปแบบและความแรง

ยาแคปซูล ที่มีผงเหง้าขมิ้นชันแห้ง 250 มิลลิกรัม

ข้อบ่งใช้

บรรเทาอาการแน่นจุกเสียด

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 2-4 แคปซูล (500 มิลลิกรัม-1 กรัม) วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารและก่อนนอน

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้ในผู้ที่ท่อน้ำดีอุดตัน ผู้ที่ไวต่อยานี้ ผู้ป่วยโรคนี้ควรปรึกษาแพทย์ก่อนใช้ยา

ข้อควรระวัง

- ควรระมัดระวังการใช้ในหญิงมีครรภ์ ยกเว้นภายใต้การดูแลของแพทย์
- ควรระวังการใช้ในเด็ก เนื่องจากยังไม่มีข้อมูลสนับสนุนประสิทธิภาพและความปลอดภัย

อาการไม่พึงประสงค์

ผิวหนังอักเสบจากการแพ้

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(10) ขิง

ชื่อยา

ขิง (*Zingiber officinale* Roscoe)

รูปแบบและความแรง

ยาแคปซูล ที่มีผงเหง้าขิง(แห้ง) 250 มิลลิกรัม และ 500 มิลลิกรัม

ยาผง ที่มีเหง้าขิง(แห้ง) ของละ 1 กรัม

ข้อบ่งใช้

1. บรรเทาอาการท้องอืด จุกเสียด แน่นท้อง
2. ป้องกันและบรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียนจากการเมาเรือ เมาเรือ
3. ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังการผ่าตัด

ขนาดและวิธีใช้

- ฤทธิ์บรรเทาอาการท้องอืด ขับลม จุกเสียด แน่นท้อง รับประทาน 2-4 กรัมต่อวัน
- ฤทธิ์บรรเทาอาการคลื่นไส้ อาเจียนจากการเมาเรือ เมาเรือ รับประทานวันละ 1-2 กรัม
- ฤทธิ์ป้องกันอาการคลื่นไส้ อาเจียน หลังผ่าตัดรับประทานครั้งละ 1 กรัม ก่อนการผ่าตัด 1 ชั่วโมง

ข้อห้ามใช้

ยังไม่มีข้อมูล

ข้อควรระวัง

- ควรระวังในการรับประทานขิงร่วมกับยาในกลุ่ม anticoagulant
- ผู้ป่วยโรคนี้ควรปรึกษาแพทย์ก่อนรับประทานขิง
- ไม่แนะนำให้รับประทานในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ขวบ

อาการไม่พึงประสงค์

อาการแสบร้อนบริเวณทางเดินอาหาร อาการระคายเคืองบริเวณปากและคอ

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(11) ทะลายโจร

ชื่อยา	ฟ้าทะลายโจร (<i>Andrographis paniculata</i> (Burm. f.) Wall. Ex Nees)
รูปแบบและความแรง	ยาแคปซูล ยาเม็ด ยาเม็ดลูกกลอน (ผงฟ้าทะลายโจรแห้ง 250 มิลลิกรัม , 500 มิลลิกรัม)
ข้อบ่งใช้	<ol style="list-style-type: none"> 1. บรรเทาอาการเจ็บคอ 2. บรรเทาอาการของโรคหวัด (common cold) เช่น เจ็บคอ อ่อนเพลีย ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ น้ำมูกไหล เป็นต้น
ขนาดและวิธีใช้	<ul style="list-style-type: none"> - บรรเทาอาการเจ็บคอ รับประทานครั้งละ 3-6 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหาร และก่อนนอน - บรรเทาอาการหวัด รับประทานครั้งละ 1.5-3 กรัม วันละ 4 ครั้ง หลังอาหาร และก่อนนอน
ข้อห้ามใช้	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามใช้ในผู้ที่มีอาการแพ้ฟ้าทะลายโจร - สตรีตั้งครรภ์และให้นมบุตร ไม่ควรใช้เนื่องจากอาจทำให้เกิดทารกผิดปกติ - ห้ามใช้ฟ้าทะลายโจรอย่างเดียว ต้องใช้ร่วมกับยาฆ่าเชื้อโรคชนิดอื่นๆ สำหรับแก้เจ็บคอ ในกรณีต่างๆ ต่อไปนี้ <ul style="list-style-type: none"> • ในผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บคอ เนื่องจากติดเชื้อ <i>Streptococcus</i> group A • ในผู้ป่วยที่มีประวัติเป็นโรคไตอักเสบ เนื่องจากเคยติดเชื้อนี้ • ในผู้ป่วยที่มีประวัติเป็นโรคหัวใจรั่วหัวใจล้มเหลว • ในผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บคอ เนื่องจากมีการติดเชื้อแบคทีเรียและมีอาการรุนแรง เช่น มีตุ่มหนองในคอ มีไข้ หนาวสั่น
ข้อควรระวัง	<ul style="list-style-type: none"> - อาจทำให้เกิดอาการแพ้ (allergic reaction) ได้ตั้งแต่อาการผื่นคัน ลมพิษ จนถึงอาการแพ้ขั้นรุนแรงแบบ anaphylactic shock - หากใช้ติดต่อกันเป็นเวลานาน อาจทำให้แขน ขามีอาการชาหรืออ่อนแรง - หากใช้ฟ้าทะลายโจรติดต่อกัน 3 วันแล้วไม่หาย หรือมีอาการรุนแรงขึ้นระหว่างใช้ยา ควรหยุดใช้และไปพบแพทย์ - เนื่องจากมีความเป็นไปได้ที่จะเกิด anaphylactic reaction ของสารสกัดฟ้าทะลายโจร จึงไม่ควรใช้ในรูปแบบยาฉีด
อาการไม่พึงประสงค์	อาจทำให้เกิดอาการผิดปกติของทางเดินอาหารเช่น ปวดท้อง ท้องเดิน คลื่นไส้เบื่ออาหาร หรือมีอาการปวดแหวะ วิงเวียนศีรษะ ใจสั่น และอาจเกิดลมพิษได้ หากมีอาการดังกล่าว ควรหยุดใช้ฟ้าทะลายโจรและเปลี่ยนไปใช้ยาอื่นแทน
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(12) บัวบก

ชื่อยา	บัวบก (<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.)
รูปแบบและความแรง	ครีม ที่มีสารสกัดจากใบบัวบก 7% w/w
ข้อบ่งใช้	ใช้สมานแผล
ขนาดและวิธีใช้	ทำความสะอาดแผลด้วยยาฆ่าเชื้อก่อน ทายาบริเวณที่เป็นแผล วันละ 1-3 ครั้ง หรือตามแพทย์สั่ง
ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่แพ้สมุนไพรในวงศ์ Umbelliferae (Apiaceae)
ข้อควรระวัง	ควรหลีกเลี่ยงการใช้งานติดต่อกันเป็นเวลานาน
อาการไม่พึงประสงค์	เคยมีรายงานว่า การทาสารสกัดใบบัวบกชนิดขี้ผึ้ง หรือผงบางชนิดอาจทำให้เกิดผื่นแพ้สัมผัส (allergic contact dermatitis) ได้
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(13) พญายอ

ชื่อยา	พญายอ (<i>Clinacanthus nutans</i> (Burn. F.) Lindau.)
รูปแบบและความแรง	ครีม ที่มีสารสกัดพญายอ 4-5% สารละลาย (สำหรับป้ายปาก) ที่มีสารสกัดพญายอในกลีเซอรีน 2.5-4% โลชั่นที่มีสารสกัดพญายอ 1.25%
ข้อบ่งใช้	1. ครีม บรรเทาอาการของเริมและงูสวัด 2. ยาป้ายปาก รักษาแผลในปาก (aphthous ulcer) 3. โลชั่น บรรเทาอาการ ผดผื่นคัน ลมพิษ ตุ่มคัน
ขนาดและวิธีใช้	ทาบริเวณที่มีอาการ วันละ 5 ครั้ง
ข้อห้ามใช้	ยังไม่มีข้อมูล
ข้อควรระวัง	ยังไม่มีข้อมูล
อาการไม่พึงประสงค์	ยังไม่มีรายงาน
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(14) ไพล

ชื่อยา	ไพล (<i>Zingiber montanum</i> (Koenig) Link ex Dietr., <i>Zingiber cassumunar</i> Roxb. (ชื่อพ้อง))
รูปแบบและความแรง	ครีม (น้ำมันไพล 15%)
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการบวม ฟกช้ำ เคล็ดขัดยอก
ขนาดและวิธีใช้	ทาและถูเบาๆ บริเวณที่มีอาการ วันละ 2-3 ครั้ง
ข้อห้ามใช้	- ห้ามทาบริเวณขอบตาและเนื้อเยื่ออ่อน - ห้ามทาบริเวณผิวหนังที่มีบาดแผลหรือมีแผลเปิด
ข้อควรระวัง	ไม่แนะนำให้ใช้กับสตรีมีครรภ์ หรือระหว่างให้นมบุตรและกับเด็กเล็ก

อาการไม่พึงประสงค์	ยังไม่มีรายงาน
ข้อมูลเพิ่มเติม	-
ชื่อยา	บัวบก (<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.)
รูปแบบและความแรง	ครีม ที่มีสารสกัดจากใบบัวบก 7% w/w
ข้อบ่งใช้	ใช้สมานแผล
ขนาดและวิธีใช้	ทำความสะอาดแผลด้วยยาฆ่าเชื้อก่อน ทายาบริเวณที่เป็นแผล วันละ 1-3 ครั้ง หรือตามแพทย์สั่ง
ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้ในผู้ป่วยที่แพ้สมุนไพรวงศ์ Umbelliferae (Apiaceae)
ข้อควรระวัง	ควรหลีกเลี่ยงการใช้งานติดต่อกันเป็นเวลานาน
อาการไม่พึงประสงค์	เคยมีรายงานว่า การทาสารสกัดใบบัวบกชนิดขี้ผึ้ง หรือผงบางชนิดอาจทำให้เกิดผื่นแพ้สัมผัส (allergic contact dermatitis) ได้
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(15) ยารณีสันตะฆาต

วิธีทำ	บดเป็นผง
สรรพคุณ	แก้ช้ำเส้น เถาตาน ท้องผูก
ขนาดรับประทาน	รับประทาน วันละ 1 ครั้ง ก่อนอาหารเช้าหรือก่อนนอน ครั้งละ $\frac{1}{2}$ – 1 ช้อนชา ละลายน้ำสุก หรือผสมน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอน
คำเตือน	คนเป็นไข้ หรือสตรีมีครรภ์ ห้ามรับประทาน

(16) ยาเบญจกูล

ชื่อยา	เบญจกูล
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการท้องอืดท้องเฟ้อ
ขนาดและวิธีใช้	รับประทานครั้งละ 1.5 – 2 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร
ชนิดผง	
รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร	
ชนิดแคปซูลชนิดเม็ดและชนิดลูกกลอน	
รับประทานครั้งละ 800 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร	
ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ที่มีไข้และเด็กเล็ก
ข้อควรระวัง	- ไม่ควรใช้ยานี้ในฤดูร้อนเนื่องจากอาจทำให้ไฟธาตุกำเริบ - ไม่ควรรับประทานติดต่อกันนานเกิน 7 วัน
อาการไม่พึงประสงค์	-
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(17) ยาเพชรสังฆาต

ชื่อยา	เพชรสังฆาต
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการริดสีดวงทวารหนัก
ขนาดและวิธีใช้	รับประทานครั้งละ 1.2 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารทันที
ข้อห้ามใช้	-
ข้อควรระวัง	ควรระวังการใช้ยาในหญิงตั้งครรภ์และให้นมบุตร
อาการไม่พึงประสงค์	ท้องเสีย
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(18) ยาตรีผลา

ชื่อยา	ตรีผลา
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ
ขนาดและวิธีใช้	ชนิดชง รับประทานครั้งละ 1 – 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 – 200 มิลลิลิตร ทิ้งไว้ 3 – 5 นาที ดื่มในขณะยังอุ่นเมื่อมีอาการไอ ทุก 4 ชั่วโมง ชนิดแคปซูลชนิดเม็ดและชนิดลูกกลอน รับประทานครั้งละ 300 – 600 มิลลิกรัม เมื่อมีอาการไอ วันละ 3 – 4 ครั้ง
ข้อห้ามใช้	-
ข้อควรระวัง	ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ท้องเสียง่าย
อาการไม่พึงประสงค์	ท้องเสีย
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(19) ยาบำรุงโลหิต

ชื่อยา	บำรุงโลหิต
ข้อบ่งใช้	บำรุงโลหิต
ขนาดและวิธีใช้	ชนิดผง รับประทานครั้งละ 1 กรัม ละลายน้ำกระสายยา วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ก่อนอาหาร น้ำกระสายยาที่ใช้ <ul style="list-style-type: none"> • ใช้ น้ำต้มดอกคำไทยหรือดอกคำฝอยเป็นน้ำกระสายยา • ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ให้ใช้น้ำสุกแทน

ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด

รับประทานครั้งละ 1 กรัม วันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็นก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้กับหญิงตั้งครรภ์ ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

- ควรระวังการใช้ยากับผู้ป่วยที่แพ้ละอองเกสรดอกไม้
- ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการจับตัวของเกล็ดเลือด (antiplatelets)

อาการไม่พึงประสงค์

-

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(20) ยาสหสธารา**ชื่อยา**

สหสธารา

ข้อบ่งใช้

ขับลมในเส้นแก๊โรคลมกองหยาบ

ขนาดและวิธีใช้

รับประทานครั้งละ 1 – 1.5 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

ข้อห้ามใช้

ห้ามใช้กับหญิงตั้งครรภ์และผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

- ควรระวังการบริโภคในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคแผลเพปติกและโรคกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยาสร้อน
- ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
- ควรระวังการใช้ยาร่วมกับยา phenytoin, propranolol, Theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง

อาการไม่พึงประสงค์

ร้อนท้อง แสบท้องคลื่นไส้คอแห้งผื่นคัน

ข้อมูลเพิ่มเติม

-

(21) ลูกประคบ**ชื่อยา**

ลูกประคบ

ข้อบ่งใช้

ประคบเพื่อลดอาการปวด ช่วยคลายกล้ามเนื้อ เอ็น และข้อ

ขนาดและวิธีใช้

นำลูกประคบไปนึ่งแล้วใช้ประคบ ขณะยังอุ่น วันละ 1 – 2 ครั้ง ลูกประคบ 1 ลูก สามารถใช้ได้ 3 – 4 ครั้ง โดยหลังจากใช้แล้วผึ่งให้แห้ง ก่อนนำไปแช่ตู้เย็น

ข้อห้ามใช้

- ห้ามประคบบริเวณที่มีบาดแผล
- ห้ามประคบเมื่อเกิดการอักเสบเฉียบพลันเช่นข้อเท้าแพลงหรือมีอาการอักเสบบวมแดงร้อนในช่วง 24 ชั่วโมงแรกเนื่องจากจะทำให้มีอาการอักเสบบวมมากขึ้นและอาจมีเลือดออกมากตามมาได้โดยควรประคบหลังเกิดอาการ 24 ชั่วโมง

ข้อควรระวัง	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ควรใช้ลูกประคบที่ร้อนเกินไปโดยเฉพาะบริเวณผิวหนังที่เคยเป็นแผลมาก่อนหรือบริเวณที่มีกระดูกยื่นและต้องระวังเป็นพิเศษในผู้ป่วยโรคเบาหวาน อัมพาตเด็ก และผู้สูงอายุ เพราะมักมีความรู้สึกในการรับรู้และตอบสนองช้าอาจทำให้ผิวหนังไหม้พองได้ - หลังจากประคบสมุนไพรเสร็จใหม่ๆไม่ควรอาบน้ำทันทีเพราะเป็นการล้างตัวยาจากผิวหนังและร่างกายยังไม่สามารถปรับตัวได้ทัน(จากร้อนเป็นเย็นทันทีทันใด) อาจทำให้เป็นไข้ได้ - ควรระวังการใช้กับผู้ที่มีแพ้ส่วนประกอบของลูกประคบ
อาการไม่พึงประสงค์	-
ข้อมูลเพิ่มเติม	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลูกประคบสมุนไพรสดผลิตจากสมุนไพรสด(เก็บได้ประมาณ3วัน) น้ำหนักไม่น้อยกว่าลูกกละ 400กรัม 2.ลูกประคบสมุนไพรแห้ง ผลิตจากสมุนไพรแห้ง(เก็บได้ประมาณ 2ปี) น้ำหนักไม่น้อยกว่าลูกกละ200กรัม
(22) ยามะขามแขก	
ชื่อยา	มะขามแขก
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการท้องผูก
ขนาดและวิธีใช้	<p>ชนิดชง</p> <p>รับประทานครั้งละ2กรัมชงน้ำร้อนประมาณ120 – 200มิลลิลิตร ก่อนนอน</p> <p>ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด</p> <p>รับประทานครั้งละ800 มิลลิกรัม – 1.2กรัมก่อนนอน</p> <p>ข้อห้ามใช้</p> <p>ผู้ป่วยที่มีภาวะทางเดินอาหารอุดตัน (gastrointestinal obstruction) หรือปวดท้องโดยไม่ทราบสาเหตุ</p>
ข้อควรระวัง	<ul style="list-style-type: none"> - ควรระวังการใช้ยาในเด็กอายุต่ำกว่า12 ปีหรือในผู้ป่วย inflammatory bowel disease - การรับประทานยาในขนาดสูงอาจทำให้เกิดไตอักเสบ (nephritis) - ไม่ควรใช้ยานี้ติดต่อกันเป็นเวลานาน เพราะจะทำให้ท้องเสียซึ่งส่งผลให้มีการสูญเสียน้ำและเกลือแร่มากเกินไปโดยเฉพาะโพแทสเซียมและการใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานานจะทำให้ลำไส้ใหญ่ชินต่อยาถ้าไม่ใช้ยาจะไม่ถ่าย - ควรระวังการใช้ยานี้กับหญิงตั้งครรภ์และหญิงให้นมบุตร
อาการไม่พึงประสงค์	ปวดมวนท้องผื่นคัน
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(23) ยาเถาวัลย์เปรียง

ชื่อยา	เถาวัลย์เปรียง
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการปวดกล้ามเนื้อลดการอักเสบของกล้ามเนื้อ
ขนาดและวิธีใช้	รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง หลังอาหารทันที
ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้กับหญิงตั้งครรภ์
ข้อควรระวัง	- ควรระวังการใช้กับผู้ป่วยโรคแผลเปปติกเนื่องจากเถาวัลย์เปรียงออกฤทธิ์คล้ายยาแก้ปวด กลุ่มยาต้านการอักเสบที่ไม่ใช่สเตียรอยด์ (Nonsteroidal Anti-Inflammatory Drugs: NSAIDs) - อาจทำให้เกิดการระคายเคืองระบบทางเดินอาหาร
อาการไม่พึงประสงค์	ปวดท้อง ท้องผูก ปัสสาวะบ่อย คอแห้ง ใจสั่น
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(24) ยาหญ้าหนวดแมว

ชื่อยา	หญ้าหนวดแมว
ข้อบ่งใช้	ขับปัสสาวะ แก้ขัดเบาขับนิ่วขนาดเล็ก
ขนาดและวิธีใช้	รับประทานครั้งละ 2 – 3 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 – 200 มิลลิลิตร ดื่มวันละ 2 – 3 ครั้ง
ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้กับผู้ป่วยที่มีการทำงานของหัวใจและ/หรือไตบกพร่อง
ข้อควรระวัง	- ควรระวังการใช้น้ำนี้กับผู้ป่วยที่ต้องจำกัดปริมาณโพแทสเซียม เช่น ผู้ที่เป็นโรคหัวใจ เนื่องจากยาหญ้าหนวดแมวมีปริมาณโพแทสเซียมสูง - ควรระวังการใช้น้ำนี้ร่วมกับยาลดน้ำตาลในเลือดชนิดรับประทาน (Oral Hypoglycemic Agents) หรือร่วมกับการฉีดอินซูลินเพราะอาจเสริมฤทธิ์กันได้
อาการไม่พึงประสงค์	-
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(25) ยามะระขึ้นนก

ชื่อยา	มะระขึ้นนก
ข้อบ่งใช้	แก้ไข้ แก้ร้อนในเจริญอาหาร
ขนาดและวิธีใช้	ชนิดชง รับประทานครั้งละ 1 – 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 – 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร ชนิดแคปซูลและชนิดเม็ด รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง

ข้อห้ามใช้	ห้ามใช้ในเด็กหรือหญิงให้นมบุตรเนื่องจากมีรายงานว่าทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดลดลงอย่างมากจนเกิดอาการชักได้
ข้อควรระวัง	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่แนะนำให้ใช้กับผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออกเนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก - หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันแล้วอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์ - ควรระวังการใช้น้ำนี้ร่วมกับยาลดน้ำตาลในเลือดชนิดรับประทาน (Oral Hypoglycemic Agents) อื่นๆหรือร่วมกับการฉีดอินซูลินเพราะอาจทำให้เกิดการเสริมฤทธิ์กันได้ - ควรระวังการใช้น้ำนี้ในผู้ป่วยโรคตับเพราะเคยมีรายงานว่าทำให้เกิดตับอักเสบได้
อาการไม่พึงประสงค์	คลื่นไส้ วิงเวียนขาปลายมือปลายเท้า hypoglycemic coma อาการชักในเด็ก ท้องเดิน ท้องอืดปวดศีรษะและอาจเพิ่มระดับเอนไซม์ Gamma-glutamyltransferase และ alkaline phosphatase ในเลือดได้
ข้อมูลเพิ่มเติม	-
(26) ยารางจืด	
ชื่อยา	รางจืด
ข้อบ่งใช้	ถอนพิษไข้แก้ร้อนใน
ขนาดและวิธีใช้	<p>ชนิดชง</p> <p>รับประทานครั้งละ 2 – 3 กรัมชงน้ำร้อน 120 – 200 มิลลิลิตร วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหารหรือเมื่อมีอาการ</p> <p>ชนิดแคปซูล</p> <p>รับประทานครั้งละ 500 มิลลิกรัม – 1 กรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร</p>
ข้อห้ามใช้	-
ข้อควรระวัง	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออกเนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก - หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันแล้วอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์ - ควรระวังการใช้น้ำนี้กับผู้ป่วยเบาหวานเพราะอาจเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ - ควรระวังการใช้น้ำนี้กับผู้ป่วยที่ต้องใช้ยารักษาโรคอย่างต่อเนื่องเพราะยารางจืดอาจเร่งการขับยาเหล่านั้นออกจากร่างกายทำให้ประสิทธิภาพของยาลดลง
อาการไม่พึงประสงค์	-
ข้อมูลเพิ่มเติม	ในทางการแพทย์แผนไทยจะใช้ใบหรือรากตาและคั้นน้ำชาขาวมารับประทานแก้พิษผิดสำแดง

(27) ยาหญ้าปักกิ่ง

ชื่อยา	หญ้าปักกิ่ง
ข้อบ่งใช้	แก้ไข้แก้ร้อนในแก้หน้าเหลืองเสีย
ขนาดและวิธีใช้	ชนิดชง รับประทานครั้งละ 2 – 3 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 – 200 มิลลิลิตรวันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
	ชนิดแคปซูล รับประทานครั้งละ 400 – 500 มิลลิกรัม วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร
ข้อห้ามใช้	-
ข้อควรระวัง	- ไม่แนะนำให้ใช้ในผู้ที่สงสัยว่าเป็นไข้เลือดออก เนื่องจากอาจบดบังอาการของไข้เลือดออก - หากใช้ยาเป็นเวลานานเกิน 3 วันแล้วอาการไม่ดีขึ้นควรปรึกษาแพทย์
อาการไม่พึงประสงค์	-
ข้อมูลเพิ่มเติม	ตามภูมิปัญญาเดิมใช้ทั้งต้นคั้นน้ำแล้วตั้งทิ้งไว้เพื่อให้ตกตะกอนแล้วนำส่วนใสไปรับประทาน

(28) ยาหญ้าดอกขาว

ชื่อยา	หญ้าดอกขาว
ข้อบ่งใช้	ลดความอยากบุหรี่
ขนาดและวิธีใช้	รับประทานครั้งละ 2 กรัม ชงน้ำร้อนประมาณ 120 – 200 มิลลิลิตรหลังอาหาร วันละ 3 – 4 ครั้ง
ข้อห้ามใช้	-
ข้อควรระวัง	ควรระวังการใช้กับผู้ป่วยโรคหัวใจ โรคไต เนื่องจากยาหญ้าดอกขาวมีโพแทสเซียมสูง
อาการไม่พึงประสงค์	ปากแห้ง คอแห้ง
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

(29) ยาแก้ไอผสมมะขามป้อม

ชื่อยา	ยาแก้ไอผสมมะขามป้อม
ข้อบ่งใช้	บรรเทาอาการไอ ขับเสมหะ
ขนาดและวิธีใช้	จิบเมื่อมีอาการไอทุก 4 ชั่วโมง
ข้อห้ามใช้	ผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้
ข้อควรระวัง	ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยที่ต้องเสียง่ายเนื่องจากมะขามป้อมมีฤทธิ์เป็นยาระบาย
อาการไม่พึงประสงค์	-
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

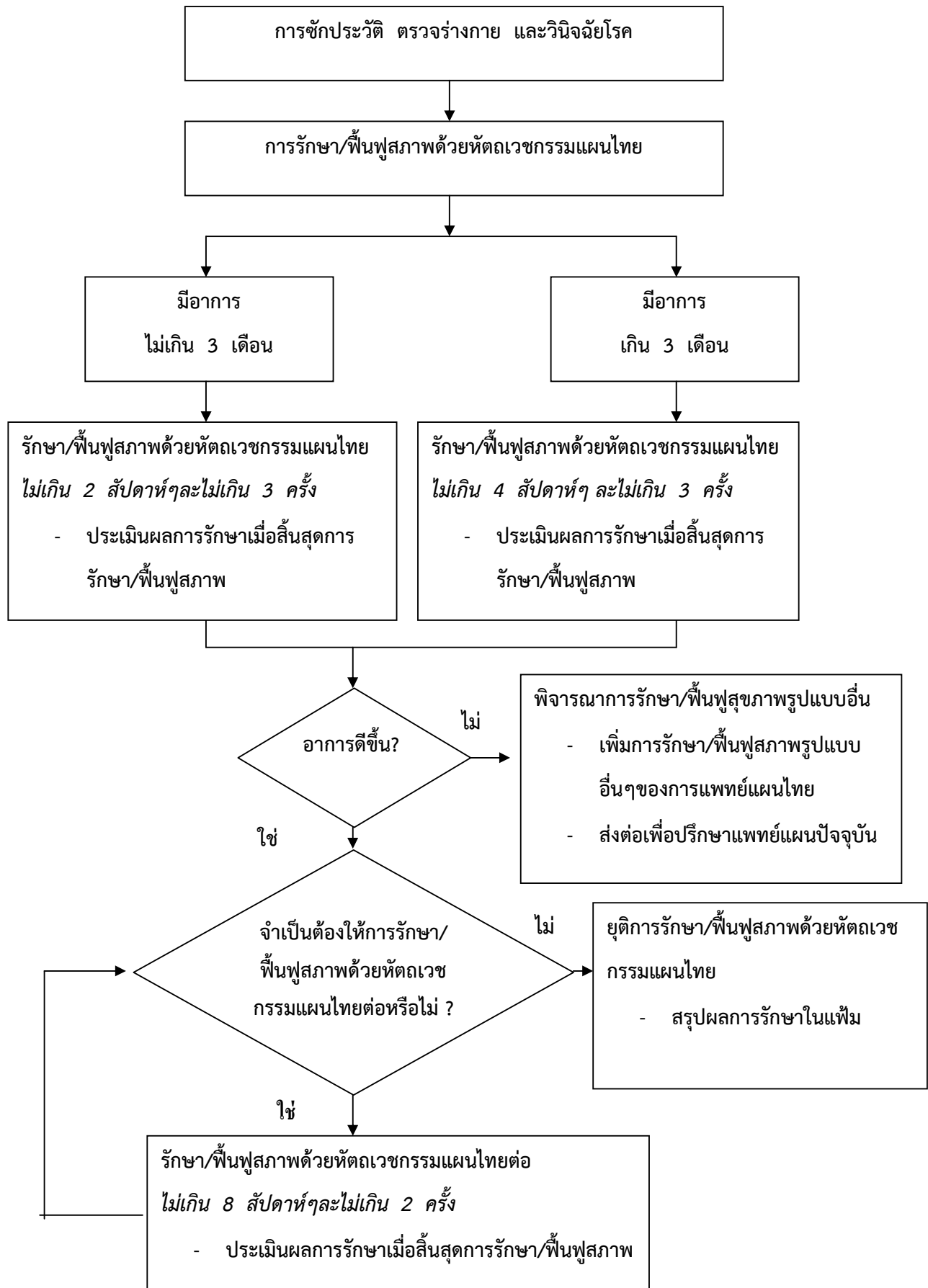
(30) ยาอบสมุนไพรมะขาม

ชื่อยา	ยาอบสมุนไพรมะขาม
ข้อบ่งใช้	เพิ่มการไหลเวียนของโลหิตในร่างกายลดการอักเสบและบวมที่เยื่อของทางเดินหายใจ ลดการระคายเคืองในลำคอทำให้สบายตัวลดอาการปวดศีรษะและช่วยขับเสมหะให้เข้าสู่ เร็วของสตรีหลังคลอด
ขนาดและวิธีใช้	ใช้อบตัวด้วยตู้อบ กระโจม หรือต้มน้ำอาบ
ข้อห้ามใช้	-
ข้อควรระวัง	ควรระวังการใช้กับผู้ที่แพ้ส่วนประกอบของยาอบสมุนไพรมะขาม
อาการไม่พึงประสงค์	-
ข้อมูลเพิ่มเติม	-

ภาคผนวก 2

หัตถเวชกรรมแผนไทย

แผนภูมิที่ 2 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยด้วยหัตถเวชกรรมแผนไทย

ข้อห้าม ข้อควรระวัง อาการแทรกซ้อน และการดูแลเบื้องต้นในการทำหัตถเวชกรรมแผนไทย

ข้อห้าม

1. มีไข้สูงเกิน 38.5 องศาเซลเซียส บริเวณที่มีกระดูกแตก หัก ปริ ร้าวที่ยังไม่ติดดี
2. บริเวณที่เป็นมะเร็ง
3. ความดันโลหิตสูง (systolic สูงกว่าหรือเท่ากับ 160mm.Hg และ / หรือ diastolic สูงกว่าหรือเท่ากับ 100mm.Hg) ที่มีอาการหน้ามืด ใจสั่น ปวดศีรษะ หรือคลื่นไส้อาเจียน
4. บริเวณที่เป็นแผลเปิด แผลเรื้อรัง หรือบริเวณที่มีรอยโรคผิวหนังที่สามารถติดต่อดี
5. บริเวณที่มีการบาดเจ็บภายใน 48 ชั่วโมง
6. บริเวณที่ผ่าตัดภายในระยะเวลา 1 เดือน
7. บริเวณที่มีหลอดเลือดดำอักเสบ (DVT)
8. โรคติดเชื้อเฉียบพลัน
9. กระดูกพรุนรุนแรง

ข้อควรระวัง

1. หญิงตั้งครรภ์
2. ผู้สูงอายุ และเด็ก
3. โรคหลอดเลือด เช่น หลอดเลือดแดงโป่ง หลอดเลือดอักเสบ หลอดเลือดแข็งตัว (Atherosclerosis) เป็นต้น
4. ความดันโลหิตสูง (systolic สูงกว่าหรือเท่ากับ 160mm.Hg และ / หรือ diastolic สูงกว่าหรือเท่ากับ 100mm.Hg) ที่มีอาการหน้ามืด ใจสั่น ปวดศีรษะ หรือคลื่นไส้อาเจียน
5. เบาหวาน
6. กระดูกพรุน
7. มีความผิดปกติของการแข็งตัวของเลือด มีประวัติเลือดออกผิดปกติรวมทั้งกินยาละลายลิ่มเลือด
8. ข้อหลวม / ข้อเคลื่อน / ข้อหลุด
9. บริเวณที่มีการผ่าตัด ใส่เหล็ก หรือ ข้อเทียม
10. บริเวณที่แผลหายยังไม่สนิท
11. ผิวที่แตกง่าย
12. บริเวณที่ปลูกถ่ายผิวหนัง

อาการแทรกซ้อนและการดูแลเบื้องต้น

1. ระดับเล็กน้อย

หมายถึง ผลแทรกซ้อนที่สามารถหายได้เองภายใน 3-7 วัน และไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ผู้ป่วยสามารถดูแลตัวเอง ไม่จำเป็นต้องรับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบัน มักเกิดจากผู้รับบริการนัดครั้งแรก การลงน้ำหนักมากเกินไป การลงน้ำหนักบริเวณใกล้เคียงกับประสาทอัตโนมัติตามแนวไขสันหลัง อาการดังกล่าวได้แก่ ระบาย รอยแดง รอยขีด มีน้มน้ำขุ่น บวมแดง ประจำเดือนผิดปกติ

การดูแลเบื้องต้น

อาการระบม รู้สึกไม่สบาย รอยแดง รอยขีด อาจไม่ต้องทำอะไร แต่คอยสังเกตว่าอาการควรจะดีขึ้นเองเรื่อยๆ หากมีอาการระบมมากก็ให้ประคบวันละ 1-2 ครั้ง อาการมีน้มน้ำขุ่น เหงื่อออกมาก ประจำเดือนมาก่อน หรือมามากขึ้น ให้นอนพักผ่อน ให้เพียงพอ ประคบเบาๆ บริเวณต้นคอ หรือกลางหลัง หากอาการไม่บรรเทา หรือหนักขึ้นให้รีบไปพบแพทย์แผนปัจจุบัน

2. ระดับปานกลาง

หมายถึง ผลแทรกซ้อนที่มีอาการนานเกิน 7 วันแต่ไม่เกิน 21 วันหรือผลแทรกซ้อนที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพหรือการทำงานของร่างกาย ได้แก่ ระบมมากจนลุกเดินไม่ได้ มีน้มน้ำขุ่นมากจนเดินเซ อ่อนแรง ขา บวม ความดันสูงฉับพลันจากการเปิดประตูลม 2 ข้างพร้อมกัน หัวใจเต้นผิดจังหวะจากการนวดถูกลดเลือดใหญ่ที่คอ

การดูแลเบื้องต้น

ต้องได้รับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบัน

3. ระดับรุนแรง

หมายถึง ผลแทรกซ้อนที่มีอาการนานเกิน 21 วัน มักเกิดจากการนวดตึงผิดวิธี และรุนแรง นวดบริเวณที่ห้ามนวด เช่น หลอดเลือดดำอักเสบ มะเร็ง เป็นต้น ผลการแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้น ได้แก่ เส้นประสาทบาดเจ็บ กระดูกสันหลังเคลื่อน หมอนรองกระดูกทับเส้นประสาท ไชประสาทถูกกด สมอฆาตเลือด หัวใจขาดเลือด หรือโป่งพองจากการนวดใกล้บริเวณก่อนมะเร็งกระดูก ท่อน้ำเหลืองแตกเข้าปอด จากการนวดบริเวณคอ เลือดคั่งในเยื่อหุ้มไขสันหลังจากการตึงกระดูกหลังในผู้ป่วยกินยาละลายลิ่มเลือด ลำไส้ฉีก

การดูแลเบื้องต้น

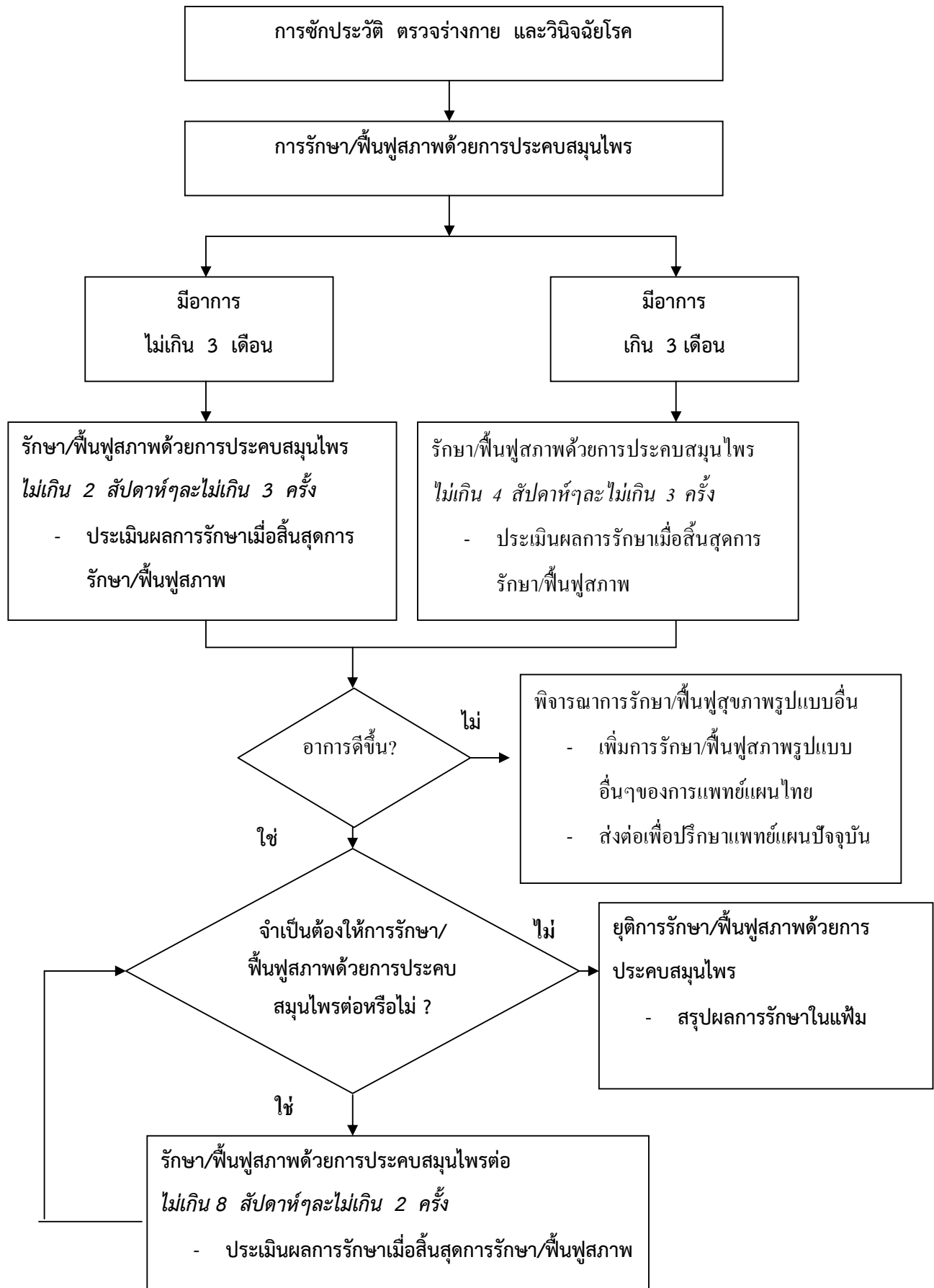
ต้องได้รับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบันโดยเร็ว

ภาคผนวก 3

การประคบสมุนไพร

แผนภูมิที่ 3 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยด้วยการประคบสมุนไพร

ข้อห้าม ข้อควรระวัง อาการแทรกซ้อน และการดูแลเบื้องต้นในการประคบสมุนไพร**ข้อห้าม**

1. มีไข้สูงเกิน 38.5 องศาเซลเซียส
2. บริเวณที่มีกระดูกแตก หัก ปริ ร้าวที่ยังไม่ติดดี
3. บริเวณที่เป็นมะเร็ง
4. บริเวณที่เป็นแผลเปิด หรือเลือดออกใหม่ๆ
5. บริเวณที่มีการติดเชื้อ
6. บริเวณที่มีการอักเสบ (ปวด บวม แดง ร้อน) จากอุบัติเหตุในช่วง 24 ชั่วโมงแรก (เพราะอาจทำให้บวมมากขึ้น ควรประคบด้วยความเย็น)

ข้อควรระวัง

1. ผู้สูงอายุ และเด็ก
2. ผู้ป่วยโรคอัมพาต
3. ผู้ป่วยโรคเบาหวาน
4. กระดูกพรุน
5. บริเวณที่มีอาการชา
6. ผู้ป่วยโรคลมตะกัง (ลมปะกัง) ขณะที่มีอาการอาเจียน
7. การใช้ลูกประคบที่ร้อนจนเกินไป โดยเฉพาะผิวบริเวณที่บาง

อาการแทรกซ้อน

หากใช้ลูกประคบสมุนไพรที่ร้อนจนเกินไป จะทำให้ผิวหนังในบริเวณที่ประคบไหม้ พอง แสบ ร้อน บวม รอยดำ และอาจทำให้เกิดการติดเชื้อเฉพาะที่ได้

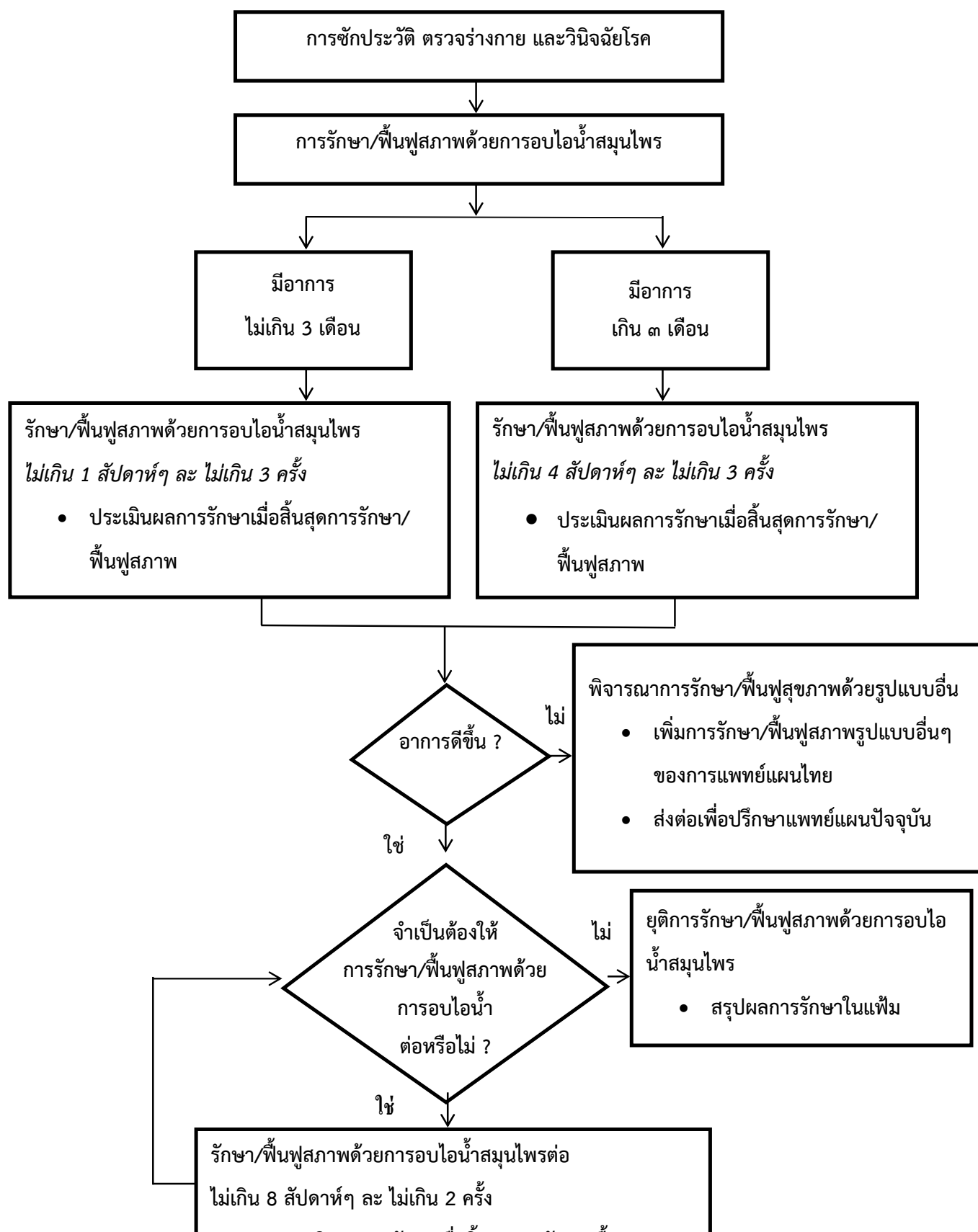
การดูแลเบื้องต้น

หยุดให้บริการทันที ถ้ามีอาการแสบร้อนให้ใช้ประคบเย็น หากพองจนผิวหนังลอกให้ส่งพบแพทย์

ภาคผนวก 4

การอบไอน้ำสมุนไพร

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง
 แผนภูมิที่ 4 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยด้วยการอบไอน้ำสมุนไพร

ข้อห้าม ข้อควรระวัง อาการแทรกซ้อนและการดูแลเบื้องต้นในการอบไอน้ำสมุนไพร**ข้อห้าม**

1. มีไข้สูงเกิน 38.5 องศาเซลเซียส หรือหลังฟื้นไข้ใหม่ๆ
2. โรคติดต่อร้ายแรงทุกชนิด เช่น วัณโรค
3. โรคลมชัก
4. โรคหอบหืดขณะมีอาการ
5. ระบุทับไข้ หรือไข้ทับระดู
6. มีอาการอักเสบจากบาดแผลต่างๆ
7. อ่อนเพลีย อดนอน อดอาหาร
8. ปวดศีรษะชนิดเวียนศีรษะ คลื่นไส้
9. โรคความดันโลหิตสูงที่มีอาการหน้ามืด วิงเวียนศีรษะ
10. หลังรับประทานอาหารอิ่มใหม่ๆ ไม่เกินครึ่งชั่วโมง
11. เด็ก สตรีมีครรภ์
12. ผู้ที่มีแผลผ่าตัดหรือแผลลุดที่ยังไม่หายสนิท

ข้อควรระวัง

1. ผู้ป่วยโรคไต
2. ผู้ป่วยโรคหัวใจ
3. ผู้ป่วยโรคเบาหวาน
4. ผู้ป่วยที่มีความดันโลหิตสูง
5. ผู้ป่วยโรคอัมพฤกษ์ อัมพาต
6. สตรีหลังคลอดไม่เกิน 1 สัปดาห์

อาการแทรกซ้อนและการดูแลเบื้องต้น

1. ความร้อนในร่างกายสูงขึ้น

การดูแลเบื้องต้น : ดื่มน้ำมากๆ

2. เป็นลม

การดูแลเบื้องต้น

- นอนศีรษะต่ำ (ไม่หนุนหมอน)
- ปลดเสื้อผ้าและเข็มขัดให้หลวม
- ห้ามคนมุงดู เพื่อให้อากาศถ่ายเท
- ใช้น้ำเย็นเช็ดหน้าและคอ
- ห้ามกินหรือดื่มน้ำอะไรทางปาก ในขณะที่ยังไม่ฟื้น
- เมื่อเริ่มรู้สึกตัวให้อนพักต่อ อย่าเพิ่งลุกเร็ว เพราะจะทำให้เป็นลมซ้ำอีกได้
- ถ้ายังไม่ฟื้นภายใน 15 นาที ให้ส่งแพทย์แผนปัจจุบัน

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง

- ถ้าหยุดหายใจ ให้ทำการผายปอด โดยวิธีเป่าปากแล้วส่งแพทย์แผนปัจจุบัน

3. การเจริญเติบโตของระบบประสาทในครรภ์ผิดปกติ

การดูแลเบื้องต้น

- ต้องได้รับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบัน

4. จำนวนอสุจิลดลง

การดูแลเบื้องต้น

- ออกกำลังกาย
- พักผ่อนให้เพียงพอ

5. ถ้าแพ้สมุนไพร หายใจไม่ออก

การดูแลเบื้องต้น

- ปลดเสื้อผ้าและเข็มขัดให้หลวม
- ห้ามคนมุงดู เพื่อให้อากาศถ่ายเท
- อาการไม่ทุเลา ให้ส่งต่อแพทย์แผนปัจจุบัน

6. แสบตามผิวหนัง

การดูแลเบื้องต้น

- รีบอาบน้ำ เช็ดตัวให้แห้ง
- เปลี่ยนเสื้อผ้า

7. เวียนศีรษะ หน้ามืด

การดูแลเบื้องต้น

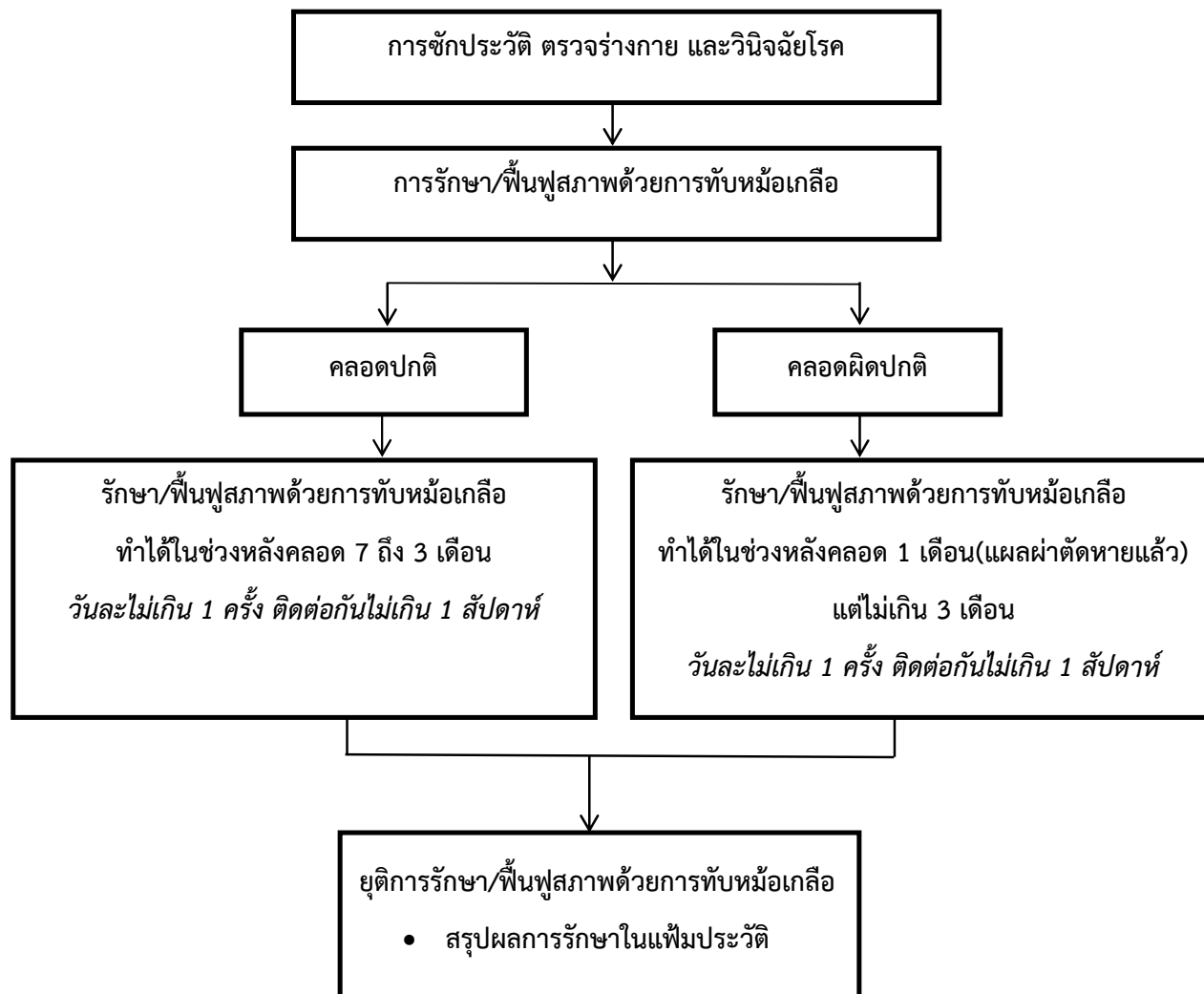
- ให้นอนพักสักครู่
- ดื่มน้ำหวาน
- อาการไม่ดีขึ้น ให้ส่งต่อแพทย์แผนปัจจุบัน

ภาคผนวก 5

การห้ามมือเกลือ การรัดหน้าท้อง การอาบสมุนไพร การนวดอัฐ

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง
 แผนภูมิที่ 5 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยด้วยการบำบัดมือเกลื้อสำหรับ

ภาวะหลังคลอดปกติ/ภาวะหลังคลอดที่ผิดปกติ

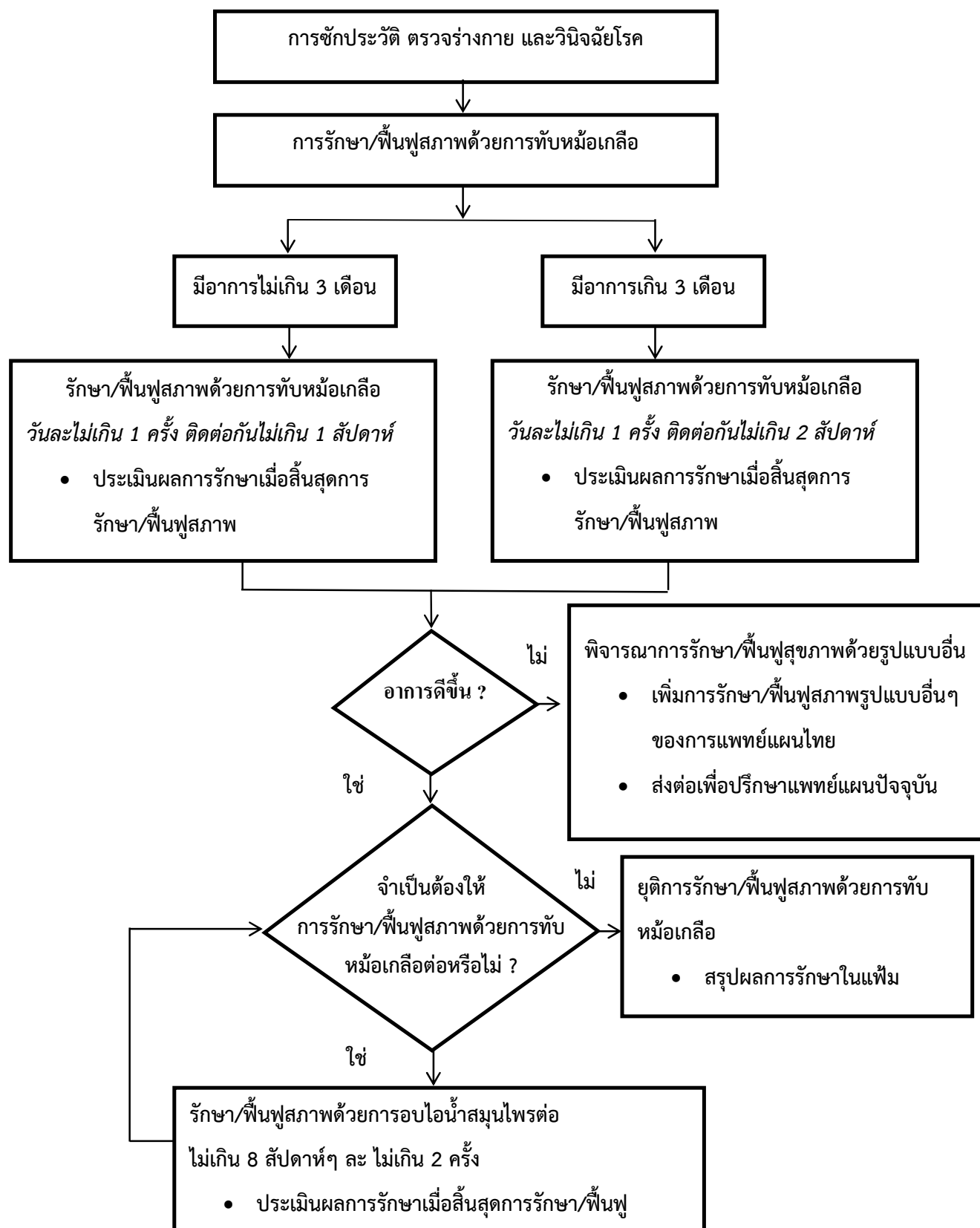

หมายเหตุ

- แบ่งการคลอดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
  - การคลอดปกติ หมายถึง การคลอดโดยวิธีธรรมชาติและการคลอดที่มีใช้การผ่าตัด
  - การคลอดผิดปกติ หมายถึง การคลอดโดยการผ่าตัด
- การรักษา/ฟื้นฟูสภาพด้วยการบำบัดมือเกลื้อนี้ ให้ใช้กับภาวะหลังคลอดที่ปกติและภาวะหลังคลอดที่ผิดปกติ

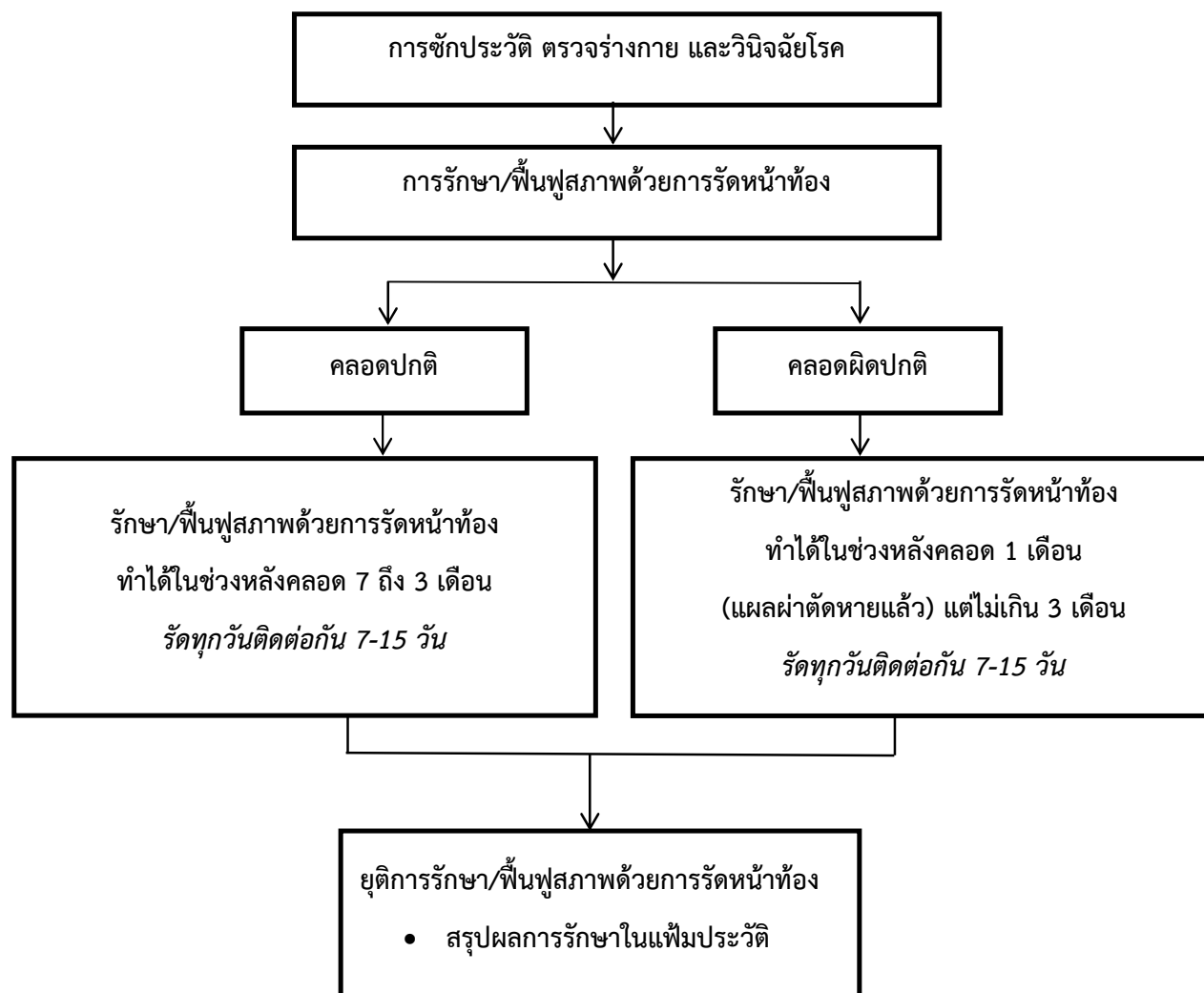
แผนภูมิที่ 5.1 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยด้วยการทิ่มหม้อเกลื่อ
สำหรับกลุ่มโรค/อาการที่เกี่ยวข้องกับมดลูกผิดปกติ ความผิดปกติของระดู

หมายเหตุ

1. ในกรณีผู้ป่วยเป็นหญิงหลังคลอด
  - 1.1 ถ้าคลอดปกติ ให้ทำการทับหม้อเกลือได้ในช่วงหลังคลอด 7 วัน ถึง 3 เดือน
  - 1.2 ถ้าคลอดผิดปกติ ให้ทำการทับหม้อเกลือได้ในช่วงหลังคลอด เกิน 1 เดือน (แผลผ่าตัดหายแล้ว) แต่ไม่เกิน 3 เดือน
2. ถ้าผู้ป่วยไม่ใช่หญิงหลังคลอด ให้ทำการทับหม้อเกลือได้ในระยะที่มาพบแพทย์

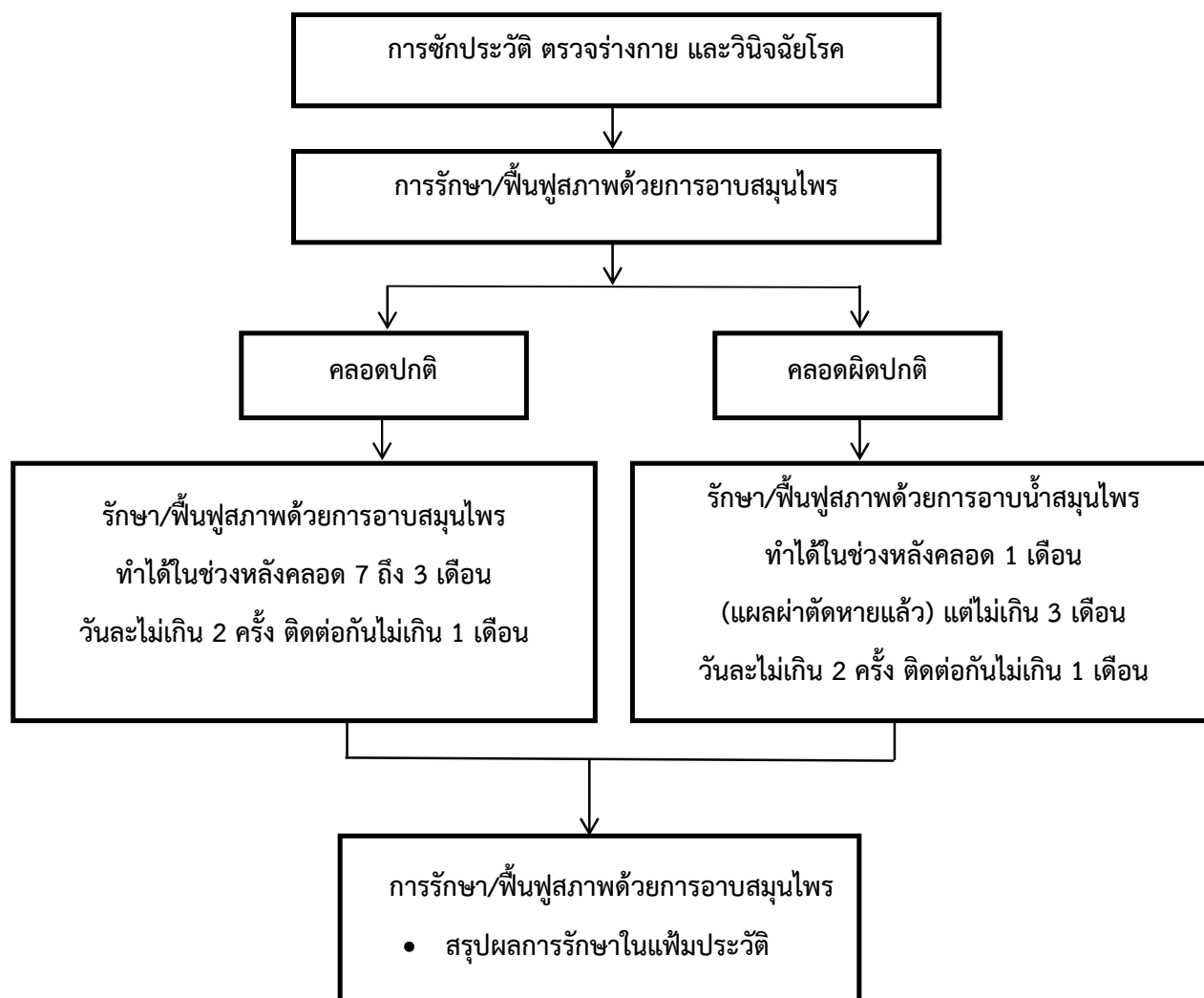
คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง
 แผนภูมิที่ 6 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย ด้วยการรัดหน้าท้อง

หมายเหตุ

1. แบ่งการคลอตกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
 การคลอตกติ หมายถึง การคลอตกโดยวิธีธรรมชาติและการคลอตกที่ไม่ใช่การผ่าตัด
 การคลอตกติปิด หมายถึง การคลอตกโดยการผ่าตัด
2. การรักษา/ฟื้นฟูสภาพด้วยการรัดหน้าท้องนี้ ให้ใช้กับภาวะหลังคลอตกที่ปกติและ
 ภาวะหลังคลอตกที่ผิดปกติ

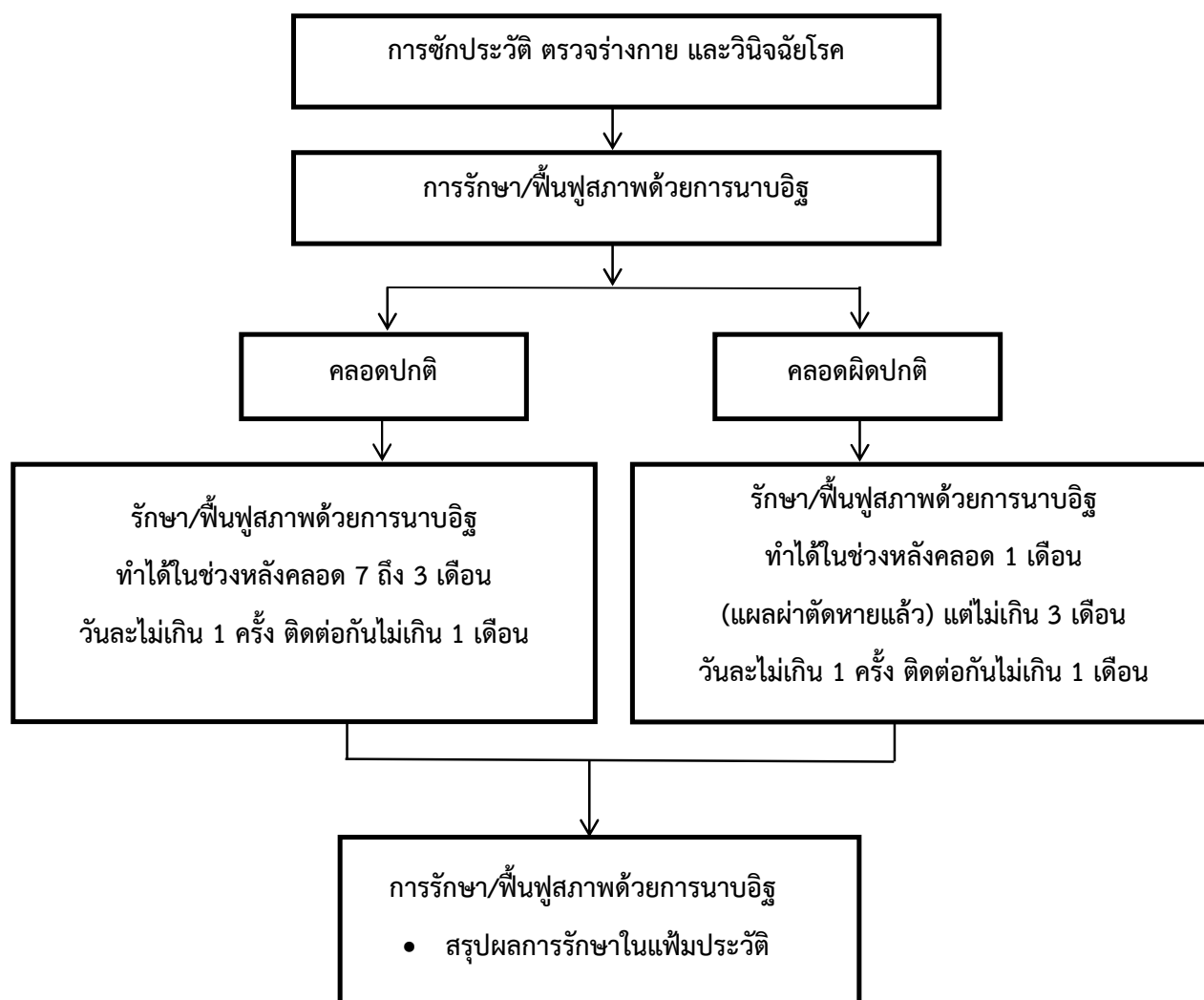
แผนภูมิที่ 7 แนวทางเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทย ด้วยการอาบสมุนไพร

หมายเหตุ

- แบ่งการคลอตกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ
  - การคลอตกติ หมายถึง การคลอตกโดยวิธีธรรมชาติและการคลอตกที่มีใช้การผ่าตัด
  - การคลอตกติ หมายถึง การคลอตกโดยการผ่าตัด
- การรักษา/ฟื้นฟูสภาพด้วยการทาบหม้อเกลือนี้ ให้ใช้กับภาวะหลังคลอตกที่ปกติและภาวะหลังคลอตกที่ผิดปกติ

แผนภูมิที่ 8 แนวทางเวชปฏิบัติทางการแพทย์แผนไทย ด้วยการนวดอัฐิ

หมายเหตุ

1. แบ่งการคลอตออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

การคลอตปกติ หมายถึง การคลอตโดยวิธีธรรมชาติและการคลอตที่มีไข้การผ่าตัด
การคลอตผิดปกติ หมายถึง การคลอตโดยการผ่าตัด

2. การรักษา/ฟื้นฟูสภาพด้วยการนวดอัฐิให้ใช้กับภาวะหลังคลอตที่ปกติและภาวะหลังคลอตที่ผิดปกติ

คู่มือแนวทางเวชปฏิบัติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจังหวัดอ่างทอง

ข้อห้ามและข้อควรระวังในการทิ่มหม้อเกลือ การรัดหน้าท้อง การอาบสมุนไพร การนวดอัฐ

ข้อห้าม

1. มีไข้
2. ขณะกำลังเครียด

ข้อควรระวัง

หลังรับประทานอาหารใหม่ๆ